

به نام خدا

لزوم باز طراحی کارکردهای ساختاری سازمان جهانی سلامت به منظور نیل به نظام‌های سلامت تاب‌آورتر در آینده

نویسندگان: **امیرحسین تکیان**^{۱،۲،۳*}، **اعظم رئوفی**^۴

^۱ استاد گروه مدیریت، سیاست‌گذاری و اقتصاد سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۲ مدیرگروه سلامت جهانی و سیاست‌گذاری عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۳ معاون پژوهشی مرکز تحقیقات عدالت در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

^۴ دانشجوی دکتری تخصصی سیاست‌گذاری سلامت، گروه مدیریت، سیاست‌گذاری و اقتصاد سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران

نویسنده مسوول: **امیرحسین تکیان**، takian@tums.ac.ir

چکیده مقاله ای که ۲۵ فروردین ۱۴۰۰ در British Medical Journal (BMJ) انتشار یافت.

<https://blogs.bmj.com/bmj/2021/04/14/we-must-redesign-the-whos-building-blocks-to-create-more-resilient-health-systems-for-the-future>

از سال 2007 که چارچوب سازمان جهانی سلامت¹ برای تقویت نظام سلامت (شش کارکرد ساختاری²) ارائه شد، این چارچوب به‌طور گسترده‌ای به عنوان یک برنامه اقدام جهانی برای بهبود پیامدهای سلامتی به کار برده می‌شود. هدف اصلی این چارچوب که به عنوان معیاری قابل اعتماد برای سنجش عملکرد نظام‌های سلامت شناخته می‌شود، ایجاد درک عمیق‌تری از نظام سلامت کشورها و تقویت آنها است [1]. عملکرد کلی یک نظام سلامت برای دستیابی به اهداف اصلی آن – شامل ارتقا سلامت، پاسخ‌گویی به نیازهای غیرپزشکی مردم، حفاظت مالی افراد در برابر هزینه‌های کمرشکن سلامتی و بهبود کارایی خدمات سلامت – به طور گسترده با استفاده از این چارچوب اندازه‌گیری می‌شود [2].

جهان‌گیری کووید-19 سبب شکل‌گیری این تفکر شده است که آیا این چارچوب برای تقویت نظام سلامت کافی است، به طوری که نظام‌های سلامت را جهت پاسخ‌گویی به شرایط اورژانسی سلامت جهانی و پیچیدگی‌های رو به افزایش چالش‌های نظام سلامت به اندازه کافی تاب‌آور³ نماید؟ کووید-19 درک ما را در مورد کشورها و پیشرو در سلامت جهانی تغییر داده است، چراکه کشورهای نیم‌کره جنوبی و برخی کشورهای شرق آسیا در پاسخ به کووید-19 بهتر عمل نموده‌اند [3]. در سال 2019، شاخص جهانی ایمنی سلامت⁴ پیش بینی کرده بود که در صورت ایجاد یک وضعیت اضطراری در سلامت جهانی، کشورهای غربی از بیشترین آمادگی برای مقابله برخوردارند. اما کووید-19 این پیش بینی را با چالش روبرو ساخت [4]، [5]. در واقع کووید-19 نشان داد که شاخص‌های جهانی اندازه‌گیری عملکرد و آمادگی نظام‌های سلامت در رابطه با ایمنی سلامت جهانی از نواقصی برخوردارند [6].

کووید-19 فرصتی را برای سازمان‌های بین‌المللی مرتبط با سلامتی فراهم کرده است تا در مورد کفایت شش کارکرد ساختاری نظام‌های سلامت تجدید نظر کنند. بر اساس تجربه حاصل از کشورهایی که تاکنون کارآمدترین و موفقیت‌آمیزترین پاسخ‌ها را نسبت به کووید-19 داشته‌اند، ما افزوده شدن دو کارکرد دیگر به شش کارکرد ساختاری سازمان جهانی سلامت را پیشنهاد می‌دهیم: **1) همکاری بین بخشی معنادار⁵ و 2) نظام پاسخ‌گویی و نظارت سلامت جهانی⁶**. هر دو این کارکردها

¹ World Health Organization (WHO)

² Six building blocks

³ Resilient

⁴ Global Health Security (GHS) Index

⁵ Meaningful inter-sectoral collaboration

⁶ Functioning global health surveillance and response system

به طور معناداری در کشورهایی مانند کره جنوبی، سنگاپور و نیوزیلند برای مبارزه با بحران کووید-19 مورد توجه قرار گرفته‌اند [7]. اگرچه به نظر می‌رسد هر دو مؤلفه پیشنهادی در قلب حاکمیت قرار دارند، اما تجربه کووید-19 نشان داده است که هیچکدام به عنوان زیرمجموعه حاکمیت در بسیاری از کشورها به طور کامل مورد توجه نبودند. در نظر گرفتن این دو موضوع مهم به عنوان کارکردهای مستقل نظام سلامت، به منظور ایجاد یک نظام سلامت تاب‌آوری است که توانایی غلبه بر چالش‌های پیچیده سلامت عمومی در قرن 21 را داشته باشد.

ایمنی سلامت⁷ یک مسئله بهداشتی نیست، بلکه یک پدیده اجتماعی است که به تعاملاتی فراتر از نظام سلامت نیاز دارد [8]. اگرچه با هزینه‌ای بسیار سنگین، کووید-19 به ما یادآوری کرد که مقابله با شیوع بیماری‌ها به تنهایی در درون نظام سلامت و بدون مشارکت سایر بخش‌ها، محکوم به شکست است [9]. با توجه به اینکه هیچ درمان قطعی‌ای برای کووید-19 وجود ندارد و دسترسی بسیاری از کشورها به واکسن محدود است، اتخاذ سیاست‌هایی مانند حفظ فاصله اجتماعی، ماسک زدن، ایزولاسیون و امثال آن می‌توانند بهترین راهکارها برای قطع زنجیره انتقال این ویروس باشند [10]. اما چگونگی اعمال موثر این سیاست‌ها در جوامع مختلف، متفاوت خواهد بود. تشویق مردم به ماندن در خانه و اتخاذ تدابیر قرنطینه‌ای، بسته به میزان حمایت سیاسی-اجتماعی موجود و شبکه‌های تأمین اجتماعی، تأثیرات متفاوتی بر جوامع خواهد داشت [3]. در جامعه‌ای که به دلیل بحران ناشی از کووید-19 تحت فشار اقتصادی شدیدی قرار گرفته است و دولت به خوبی از آنها حمایت نمی‌کند، نمی‌توان انتظار داشت که مردم به دولت اعتماد کنند و از سیاست‌های آن پیروی نمایند. پایبندی به سیاست‌های سلامت عمومی بدون همکاری قوی و معنادار بین بخش‌های مختلف دولت و همچنین ذی‌نفعان غیردولتی، چه در داخل و چه در خارج از نظام سلامت، از جمله بخش اقتصاد، دارایی، تجارت، آموزش، تأمین اجتماعی و رفاه، تغذیه، دادگستری و غیره به دست نخواهد آمد. به عبارت دیگر، استفاده از هر دو رویکرد «کل دولت و کل جامعه»⁸ مورد نیاز است.

کووید-19 تأکیدی است بر لزوم توجه بیشتر به ایجاد و تقویت ظرفیت ملی برای شناسایی و مدیریت پاسخ‌های موثر به شرایط اضطراری سلامت عمومی [11]. بدین منظور، لازم است برنامه نظارت بر سلامت جهانی به عنوان یک کارکرد جدید و مجزا در کارکردهای ساختاری نظام سلامت گنجانده شود. ما برای جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و تفسیر مداوم داده‌ها، باید نظام سلامتی را طراحی کنیم که رویکردی یکپارچه داشته و با سایر بخش‌ها و مقامات همکاری نماید؛ و در نتیجه آن مقامات بهداشتی بتوانند مداخلات مناسب و به‌موقع را برای به حداقل رساندن تهدیدات بیولوژیکی انجام دهند [12].

برای شناسایی، پیشگیری و کنترل شیوع بیماری‌های عفونی در داخل و خارج از مرزهای ملی، نظارت بر سلامت جهانی باید به عنوان عملکرد اصلی هر نظام سلامتی وجود داشته باشد. در زمان شیوع بیماری‌های عفونی حاد، یک نظام نظارتی قوی می‌تواند روند شیوع بیماری را ردیابی نموده و هشدارهای اولیه و اطلاعات علمی را جهت اتخاذ مداخلات به‌موقع و مبتنی بر شواهد برای سیاست‌گذاران فراهم آورد [11]. چنین نظامی می‌تواند هرگونه تغییر بالقوه در رفتارهای جستجوی مراقبت‌های سلامتی را شناسایی نماید [14].

در زمان طغیان یک بیماری، نظارت بر سلامت جهانی برای تشخیص و تمایز موارد جدید از سایر بیماری‌های عفونی با علائم مشابه، مانند آنفلوآنزای H1N1 و کووید-19، نیز بسیار حائز اهمیت است [11]. همچنین ضروری است که با ایجاد بستری برای یافتن گروه‌های جمعیتی آسیب‌پذیر و در معرض خطر، هرگونه نابرابری احتمالی به حداقل برسد [14]. بحران کووید-19 بر ضعف نظام‌های سلامت جهان در آمادگی و پاسخگویی مناسب به بحران‌های سلامتی تأکید کرد و به ما یادآوری کرد که پاسخ‌های کافی نظام سلامت فراتر از کارکردهای فعلی سازمان جهانی سلامت است. این بیماری فرصتی را برای سازمان‌های بین‌المللی مرتبط با سلامتی فراهم کرده است تا بتوانند چارچوب کارکردهای ساختاری سازمان جهانی سلامت را دوباره طراحی کنند. احتمال بروز همه‌گیری‌های جدید بسیار زیاد است. از این رو، ایجاد چارچوبی اصلاح شده و غنی شده برای حفظ جوامع پایدار در آینده حیاتی است.

⁷ Health security

⁸ Whole-of-government and whole-of-society